

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1513

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 928

Kitap Adı: Muhammed Emin Erbilî ve Tasavvufî Düşüncesi -Nakşibendiliğin Mısır'daki Öncüsü-

Book Title: Muhammad Amin Erbili and His Sufi Thought -The Pioneer of Naqshbandiyya in Egypt-

ISBN: 978-625-6123-82-3

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786256123823

Yazar | Author: Mesut AKDOĞAN | orcid.org/0000-0001-6000-2065

Kurum | Institution: Hakkari Üniversitesi

ROR ID: ror.org/00nddb461

Editör | Editor: Saim GÜNDOĞAN | orcid.org/0000-0002-0150-7239

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 134

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH | Tasavvuf ve İslami Tarikatlar | Sufism and Islamic Mysticism

BISAC: REL062000 | İslam - Tasavvuf | Religion: Islam - Sufi

THEMA: HRH | Tasavvuf ve İslamî mistisizm | Sufism and Islamic mysticism

LC: BP189 | Tasavvuf ve İslamî Tarikatlar | Sufism and Islamic Orders

Atıf Bilgisi | Cite as: Akdoğan, Mesut. *Muhammed Emin Erbilî ve Tasavvufî Düşüncesi -Nakşibendiliğin Mısır'daki Öncüsü-*. Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Muhammed Emin Erbilî ve
Tasavvufî Düşüncesi
-Nakşibendiliğin Mısır'daki Öncüsü-

Mesut AKDOĞAN

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. Mesut AKDOĞAN

1989 yılında Hakkâri’de doğdu. Hakkâri İmam-Hatip Lisesi’nden (2006) ve Marmara İlahiyat Fakültesi’nden (2010) mezun oldu. Diyanet İşleri Başkanlığı’nda (2007-2013) imam-hatip olarak görev yaptı. 2013’te Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Ankara Üniversitesi’nden (2016) “Muhammed Emin Erbilî’nin Hayatı, Eserleri ve Görüşleri” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Aynı üniversitede 2016 yılında doktora eğitimine başladı. “Affüddîn Abdullah b. Es’ad el-Yâfiî’nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Düşüncesi” adlı teziyle (2020) mezun oldu. Tasavvuf başta olmak üzere İslâmî ilimlerin farklı konularında araştırmalar yapmaktadır. Halen Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı’nda Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Born in 1989 in Hakkâri, Turkey. Graduated from Hakkâri İmam-Hatip High School (2006) and Marmara University’s Faculty of Theology (2010). Served as an imam at the Presidency of Religious Affairs (2007–2013). Began working as a research assistant at Hakkâri University’s Faculty of Theology in 2013. Completed his master’s degree at Ankara University in 2016 with a thesis titled “The Life, Works, and Views of Muhammad Amin Erbili”. Started his doctoral studies at the same university in 2016 and graduated in 2020 with a dissertation titled “The Life, Works, and Sufi Thought of Afif al-Din Abdullah b. As’ad al-Yâfiî”. Conducts research primarily on Sufism and various topics within Islamic sciences. Currently works as an Assistant Professor at the Department of Sufism, Faculty of Theology, Hakkâri University. Married and a father of two.

Kitap Hakkında

Muhammed Emin Erbilî ve Tasavvufî Düşüncesi -Nakşibendiliğin Mısır'daki Öncüsü-

Muhammed Emin Erbilî, Nakşibendiliğin Halidiyye kolunun 19-20. yüzyıllar arasındaki önemli temsilcilerinden biridir. Zâhirî ve bâtinî ilimleri kendisinde toplayan ve Mısır'da Nakşibendiliğin hatırı sayılır simalarından olan Erbilî, Mısır'da Nakşibendiliğin yeniden dirilişi ve yayılmasına vesile olmuştur. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Erbil, Hicaz ve Mısır bölgelerinde yaşamış, Nakşibendî tarikatının o dönemin önde gelen simalarından biri olan Muhammed Emin Erbilî'nin tanıtılması ve tasavvufî düşüncesinin gün yüzüne çıkarılarak ilim hayatına kazandırılması amaçlanmıştır. Zira bu gibi zatların fikirleri eskiden olduğu gibi günümüzde de insanların ve özellikle ilim ehlinin yolunu aydınlatmaya devam etmektedir.

Klasik kaynaklar ve akademik çalışmalar dikkate alınarak hazırlanan bu çalışma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte Erbilî'nin daha iyi anlaşılması için hayatında etkili olan Nakşibendilik ve o dönemin siyasi, sosyal ve kültürel hayatı resmedilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde, ilme ve irfana adanmış örnek kişiliği ortaya konulup hayatı işlenmiştir. İkinci bölümde ise Nakşibendilikte sadece bir mürid olarak kalmayan, hayatının her anını ilme ve irfana adayan Erbilî'nin tasavvufî düşüncesi işlenmiş ve günümüze katkıları gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

Muhammed Emin Erbilî'nin Kur'an ve Sünnet-i Seniyye çizgisinden hiç ayrılamayan, ilmi ve irfanı aynı anda hayatına uygulayan, hayatını ilme ve hizmete adayan, doğru bildiği her şeyi yapmaktan ve anlatmaktan çekinmeyen âlim ve arif kişiliği bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik etmiştir. Sûfliliğinin yanında aynı zamanda zahirî ilimlerde de büyük bir âlim olan Erbilî hadis, fıkıh, tefsir, kıraat ve tasavvuf ilimlerinde birçok eser yazmıştır. Dönemin zor şartlarına rağmen bu zat, Mısır'da irşad faaliyetlerine devam etmiş ve Nakşibendiliğin Mısır'da yayılmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Nakşibendî, Mısır, Muhammed Emin Erbilî, Tenvîrû'l-kulûb, Irak.

About the Book

Muhammad Amin Erbili and His Sufi Thought -The Pioneer of Naqshbandiyya in Egypt-

Muhammed Amin Erbili is one of the important representatives of the Khalidi branch of the Naqshbandi order in the 19th and 20th centuries. Combining both exoteric and esoteric sciences, Erbili played a significant role in the revival and spread of Naqshbandism in Egypt. This study aims to introduce Muhammed Emin Erbili who lived during the late Ottoman period in regions such as Erbil, Hejaz, and Egypt, and to bring his Sufi thoughts to light and therefore contribute it to scholarly life. Indeed, the ideas of such individuals continue to illuminate the path of people, especially scholars, today, as they did in the past.

Prepared by considering classical sources and academic studies, this work consists of an introduction and two main chapters. The introduction attempts to portray Naqshbandism and the political, social, and cultural context of the period to better understand Erbili. The first chapter focuses on his exemplary character, devoted to knowledge and spiritual enlightenment, by exploring his life. The second chapter delves into his Sufi thoughts, highlighting his contributions to contemporary knowledge and his lifelong dedication to learning and spiritual guidance, going beyond merely being a Naqshbandi guide.

What inspired this study was Muhammed Emin Erbili's scholarly and spiritual character, which adhered strictly to the Quran and the Prophetic Tradition (Sunnah), applied knowledge and wisdom in his life, and devoted himself entirely to learning and service. He was a scholar and mystic who fearlessly spoke and acted upon what he believed to be true. Alongside his Sufi identity, Erbilî was a distinguished scholar in the exoteric sciences, authoring numerous works in fields such as hadith, jurisprudence (fiqh), exegesis (tafsir), Quranic recitation (qira'at), and Sufism. Despite the challenging conditions of his time, he continued his spiritual guidance activities in Egypt, ensuring the spread of Naqshbandism in the region.

Keywords: Sufism, Naqshbandi, Egypt, Muhammad Amin Erbili, Tanweer al-Quloob, Iraq.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
1. Yaşadığı Döneme Genel Bakış	13
1.1. Siyasi ve Sosyal Hayat	13
1.2. XIX.Yüzyılın Son Çeyreğinden İtibaren Mısır'da İlmî, Kültürel ve Edebî Hayat	17
2. Mısır'da Tasavvufî Hayat	19
3. Muhammed Emin Erbilî'nin Mensup Olduğu Tasavvuf Ekolü --	21
3.1. Nakşbendilik	21
3.2. Erbilî'ye Göre Nakşbendî Tarikatı ve Esasları	24
3.3. Halidilik	29
3.4. Muhammed Emin Erbilî'nin Mensub Olduğu Tarikat Silsilesi	32

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED EMİN ERBİLÎ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ ve ESERLERİ--35

1. Hayatı	35
1.1. Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği	35
1.2. Tasavvufî Hayatı	36
1.3. Hac Yolculuğu ve Hicaz Yılları	39
1.4. Mısır'a İntikali ve Mısır Yılları	41
1.5. İrşad Yılları	43
1.6. Vefatı	46
1.7. Bazı Kerametleri	48
2. Şahsiyeti	51
3. Eserleri	53
3.1. <i>el-İcâbetu'r-Rabbâniyye</i>	54
3.2. <i>Hidâyetu'l hayriyye fi tarikat-i Nakşbendiyye</i>	55
3.3. <i>Seâdetu'l-mubtedîn fi ilmi'd-dîn</i>	55
3.4. <i>Divânu nasihati'l- beriyye fi hudebi'l-minberiyye</i>	56

3.5. Tenvîru'l- kulûb fî muâmeleti allâmi'l- gıyûb-----	57
3.6. Mürşidu'l-avâm li ahkâmı's-sıyâm (alâ mezâhib-i erbaa) ----	60
3.7. Kitabu davi's- sirâc fî fadl-i Receb ve kıssati'l-Mi'râc-----	61
3.8. Kitabu irşâdi'l- muhtâc li hukûki'l ezvâc-----	63
3.9. Fethu'l-mesâlik fî izâhi'l-menâsik (ala mezâhib-i erbaa) ----	63
3.10. Hidâyetu't-tâlibîn li ahkâmı'd-dîn (ala mezhebi İmam Mâlik) -	65
3.11. Hulâsâtu't-tesânif fî't-tasavvuf (li hucce'ti'l-İslam Muhammed b. Muhammed el-Gazâlî) -----	66
3.12. Kitabu mevâhibu's-sermediyye fî menâkıbı Nakşbendiyye --	66
4. Mürşidi ve Halifeleri-----	68
4.1. Osman Irakî Tavîlî (ks) (v. 1890): -----	68
4.2. Mevlânâ Ömer Irakî Tavîlî (ks): -----	69
4.3. Halifeleri-----	71
4.3.1. Necmeddin el-Kürdî -----	71
4.3.2. Selâme el-Azâmî -----	72
4.3.3. Muhammed Yusuf es- Sakâ-----	74

İKİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED EMİN ERBİLÎ'NİN TASAVVUF ANLAYIŞI -----	77
1. Tasavvuf ve Tarikat -----	77
2. Tarikatta Manevi Eğitime Dair Kavramlar-----	82
2.1. Tevbe -----	82
2.2. Zikir -----	85
2.2.1. Kalbî veya Gizli Zikir-----	86
2.2.2. Gizli Zikrin Adabı ve Erkânı -----	90
2.2.3. Cehri Zikir Yöntemi Olarak Hatme-i Hâcegân-----	91
2.2.3.1. Hatme-i Hâcegân'ın Âdâb ve Erkânı -----	92
2.3. Halvet-----	93
2.4. Sohbet -----	94
2.5. Murâkabe-----	96
2.6. Nefs ve Mertebeleri-----	97
2.7. Nefsin Mertebeleri -----	101
3. Mürid ve Mürşid İle İlişki Hususlar -----	103

3.1. Mürîd-Mürşîd Adabı-----	103
3.2. Mürîd-Nefs İlişkisi -----	107
3.3. Mürîd-İhvan İlişkisi-----	109
4. Diğçer Bazı Tasavvufî Kavramlar -----	111
4.1. Velî ve Velâyet-----	111
4.2. Tezkiye ve Tahallî -----	114
4.3. Tevekkül -----	116
4.4. Muhabbet ve Şevk -----	119
4.5. Vecd-----	121
SONUÇ -----	125
KAYNAKÇA -----	129
DİZİN -----	133

ÖN SÖZ

Her türlü noksanlıktan münezzehe olan, kullarına sırat-ı müstakîmi göstermek için Kur'an-ı Kerim'i ve Resûlleri gönderen, İslâm dinini Resul-i Ekrem'in önderliğinde kendisinin nebevî mirasçuları olan rabbanî âlimler vasıtasıyla tam ve eksiksiz bir şekilde bizlere ulaştırılan Cenab-ı Allah'a hamd-u senalar olsun. Bütün bir kâinatı, Kitabullah ve usve-i hasene ile terbiye eden, bütün beşeriye örnek şahsiyet, mevcudatın vücud sebebi, evliya ve asfiyanın mürşidi olan Fahr-i Kâinât Efendimiz'e, O'nun âl, ashâb ve etbâına nihayetsiz salat-u selâmlar olsun. İlahî dinlerin ruhu, İslâm'ın batını boyutu, kaynağı Kur'an ve Sünnet olan tasavvuf, insana gerçek anlamda *halifetullah* özelliğini katan bir ilimdir. Asr-ı saadetten beri varlığını sürdüren bu ilim, Hz. Peygamber'in (sas) ruhî ve manevî hayatından bizlere miras kalmıştır. Bu mirasın manevî mirasçuları olan Rabbanî âlimler de her çağda var olagelmıştır.

İslam dünyasında ortaya çıkan pek çok âlim tasavvuf yolunun yolcusu olmuştur. Tasavvuf deryasından inciler çıkaran Muhyiddîn İbn Arabî (ö. 638/1240), Mevlânâ Celâleddîn Rumî (ö. 672/1273), Yunus Emre (ö. 720/1320 [?]) gibi nice mübarek zatların sesleri çağları aşmış, insanlara asırlar geçmesine rağmen ışık olmuşlardır. İşte, bu gönül yolunun yolcularından biri de çalışmamıza konu olarak seçtiğimiz evliyânın büyüklerinden olan Muhammed Emin el-Erbilî'dir. Erbilî, XIX yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Erbil, Hicaz ve Mısır bölgelerinde yaşamış, Nakşebendî tarikatının o dönemin önde gelen simalarından biri olup büyük bir âlim ve sûfidir. Mısır'da Nakşebendîliğin yeniden dirilişi ve yayılması bu zat vesilesiyle olmuştur. Sûfliğinin yanında aynı zamanda zahirî ilimlerde de büyük bir âlim olan Erbilî hadis, fıkıh, tefsir, kıraat ve tasavvuf ilimlerinde birçok eser yazmıştır. Dö-

nemin zor şartlarına rağmen bu zat, Mısır'da irşad faaliyetlerine devam etmiş ve Nakşbendiliğin Mısır'da yayılmasını sağlamıştır.

Bu eser, Muhammed Emin Erbilî gibi bir şahsiyeti ilim dünyasına kazandırmak, onun tasavvuf alanındaki görüşlerini ve tasavvufî yaşantısını ilim dünyasına tanıtmak amacıyla kaleme alınmıştır. Zira bu gibi zatların fikirleri eskiden olduğu gibi günümüzde de insanların ve özellikle ilim ehlinin yolunu aydınlatmaya devam etmektedir. Klasik kaynaklar ve akademik çalışmalar dikkate alınarak hazırlanan bu çalışma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Müellifimiz Erbil, Hicaz ve Mısır olmak üzere üç farklı yerde yaşadığından dolayı giriş bölümünde yaşadığı dönemin siyâsî, sosyal, ilmî ve tasavvufî hayatı incelenmiş olup kendisinin mensup olduğu tasavvuf ekolü olan Nakşbendî tarikati ve bu tarikatın Halidîlik kolunun tarihçesi sunulmuştur. Birinci bölümde; müellifin doğumundan vefatına kadar hayatı, Hicaz ve Mısır yılları, irşad faaliyetleri, kerametleri gibi konuların yanı sıra kendisinin ilmî ve tasavvufî şahsiyeti incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde Erbilî'nin eserleri, talebeleri ve halifelerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Erbilî'nin tasavvufî görüşleri, *Tenvîru'l-kulûb fî muâmeleti allâmi'l-guyûb*, *el-Hidâyetu'l-hayriyye fî tarikati'n-Nakşbendiyye*, *el-İcâbetu'r-Rabbâniyye*, *Saâdetu'l-mübtedîn* adlı eserleri ışığında kategorize edilerek sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın takibini ve editörlüğünü yapan hocalarımıza da müteşekkirim. Ayrıca bana hayatın anlamını öğreten, ilmî katkısı ve dualarıyla her zaman yanımda olan babam Seyda Molla Nezîr'e minnettarlığımı ifade etmek isterim. Allah'a hamd ve senâ olsun. Tevfik ve hidâyet yalnız O'ndandır.

Mesut AKDOĞAN
Hakkari 2024